

Vernieuwing opleiding advocatuur

Begin 2000 besloot de Orde dat de beroepsopleiding advocatuur beter moest aansluiten op de stage. Specialisatietendensen, concurrentie op de arbeidsmarkt en academische hervormingen dwingen tot verandering, ook van de voortgezette stagiaire-opleiding en de permanente opleiding. Met de uitvoering van een serie plannen, binnen één tot drie jaar, hoopt de Orde recht te doen aan de wensen van de balie. Een toelichting.

Dr. Rob C.H. van Otterlo
hoofd Opleiding Nederlandse
Orde van Advocaten

In de uitgangspunten voor de nieuwe beroepsopleiding werd gezocht naar een goede aansluiting van de opleiding met de stage, resulterend in een opleidingsmodel 'met een breed fundament en pijlers naar keuze'.¹ Dit model bestaat uit twee fasen² die beide afgerond dienen te worden binnen de stageperiode van drie jaar. De eerste fase vormt dan de eigenlijke beroepsopleiding (breed), terwijl de tweede fase zorgt voor specialisatie door middel van zogenaamde 'leerlijnen', opgebouwd uit modules van verschillend niveau van basis tot specialisatie behorend tot eenzelfde rechtsgebied.

Beroepsopleiding

Voor de beroepsopleiding is een aantal modules geformuleerd, dat in overleg met de vakgroepdocenten en/of andere specialisten (opnieuw) van inhoud moet worden voorzien. Dit betekent dat het bestaande curriculum tegen het licht wordt gehouden en dat per module gekeken wordt op welke wijze die gereviseerd dient te worden.

In plaats van de schriftelijke tentamens procesrecht, belastingrecht, e.d. voeren de stagiaires voor ten minste zeven van de

bovengenoemde onderdelen een schriftelijke opdracht uit, die direct verband houdt met het desbetreffende onderwijsblok. Tevens is er voor alle stagiaires een verplichte eindtoets.

Voortgezette stagiaire-opleiding

De belangrijkste verandering met betrekking tot de voortgezette stagiaire opleiding is de ontwikkeling van leerlijnen.

Leerlijnen vormen een aaneenschakeling van cursusmodules van een gespecificeerd niveau binnen specifieke rechtsgebieden. Een leerlijn kan zodanig samengesteld worden dat hij enerzijds aansluit bij het eindniveau van de beroepsopleiding en anderzijds, zo mogelijk nog belangrijker, aansluit bij het beginniveau van de cursussen zoals die door de specialisatieverenigingen worden aangeboden. De toekomstige stagiaire kan als het ware binnen de leerlijnenstructuur kiezen voor specialistisch, waarbij de gekozen leerlijn doorloopt in de specialisatie, of hij kan kiezen voor meerdere leerlijnen op bijvoorbeeld basisniveau. Dit laatste sluit dan meer aan bij de praktijk van de kleinere algemene kantoren, terwijl het eerste meer aansluit bij de praktijk van de grotere kantoren.

Projecten van Opleiding

De afdeling Opleiding van de Orde startte onlangs de volgende projecten:

- revisie van de beroepsopleiding;
- ontwikkeling van leerlijnen en keuzevakken;
- kwaliteitsverbetering van de permanente opleiding;
- ontwikkeling van een 'portfolio' als didactisch en toetsingsinstrumentarium voor de begeleiding van de stagiaire;
- harmonisatie van de opleidingseisen van de diverse Raden van Toezicht.

Permanente opleiding

Kwaliteitsverbetering van de permanente opleiding wordt noodzakelijk omdat sinds de introductie van de verplichte permanente opleiding in 1996 er sprake is van toenemende kwantiteit en verminderende kwaliteit van cursusaanbod. Aan de ene kant willen steeds meer instellingen opleidingen voor de Orde verzorgen in het kader van de permanente opleiding, waarvoor zij erkenning door de Orde claimen. Aan de andere kant wordt het voor de Orde steeds lastiger om de kwaliteit en het niveau van al die aanbieders en cursussen op waarde te schatten. Teneinde zowel instituten als cursussen beter te kunnen waarderen, door respectievelijk erkenningscriteria en kwaliteitscriteria aan te scherpen en te herformuleren, is de afdeling Opleiding, gestart met een kwaliteitsproject permanente opleiding. Dit moet resulteren in méér kwaliteit (cursussen), met zo mogelijk minder kwantiteit (aanbieders).

Portfolio voor begeleiding stagiaires

Een goede praktijkopleiding staat of valt met de wijze waarop de stagiaire in de praktijk begeleid wordt. Aan die stage worden nog nauwelijks kwaliteitseisen gesteld. De afdeling Opleiding ontwikkelt alternatieve didactische hulpmiddelen waarmee de begeleiding, maar ook de toetsing van de stagiaires door de patroon verbeterd en vereenvoudigd kunnen worden. Een van die didactische hulpmiddelen is het zogenaamde portfolio. Dit portfolio is een soort presentatiemap die de stagiaire gedurende zijn stage 'vult' met alle componenten die

Toen ook al

Klachten over de gebrekkige kwaliteit van de stage zijn niet nieuw. Zie de inleiding van het rapport *De opleiding van de advocaat* uit 1977 (Rapport van de commissie praestagiaire opleiding, Nederlandse Orde van Advocaten). De commissie kreeg van de Algemene Raad namelijk de opdracht 'een onderzoek in te stellen naar de juistheid van de zich telkens weer manifesterende klachten dat de opleiding der stagiaires onvoldoende zou zijn, zowel om terstond als volledig bevoegd advocaat aan de rechtsbedeling deel te nemen, alsook om na een stage, waaraan nog geen duidelijke eisen worden gesteld [sic] en waaraan in verschillende arrondissementen zeer uiteenlopende zorg wordt besteed als volledig raadsman te kunnen optreden'.

In datzelfde rapport werd net als tegenwoordig de kwaliteit van de universitaire opleiding betwijfeld: 'naast grondige juridische kennis op vrij uitgestrekte gebieden, moet [de advocaat] beschikken over vaardigheden, die in de huidige opzet van het Wetenschappelijk Onderwijs – op enkele beperkte uitzonderingen na – niet kunnen worden verworven.' (...) 'Het Academisch Statuut stelt voor het behalen van de titel meester in de rechten zo ruim geformuleerde eisen, over zoveel gebieden verspreid, dat reeds de kennis met betrekking tot die gebieden van de rechtswetenschap, die als onontbeerlijk voor de rechtspraktijk moeten worden beschouwd, gemakkelijk op de achtergrond kan komen. Aan de vaardigheid nodig om die kennis in de praktijk te brengen komt de bestaande opleiding zeker niet toe.' (p.5)

bijdragen aan zijn vorming tot volwaardig advocaat. In dat portfolio zitten dan niet alleen examenuitslagen en opdrachten versprekt door de patroon, maar ook evaluaties van de voortgang die de stagiaire gedurende zijn stageperiode boekt en afspraken tussen patroon en stagiaire over de wijze waarop de stagiaire zijn kennis en kunde dient te ontwikkelen. Dit zal in de praktijk leiden tot een meer gestandaardiseerde wijze waarop stagiaire en patroon hun respectievelijke rollen invullen gedurende de stageperiode. De afdeling Opleiding van de Orde zal een eenduidig en gestandaardiseerd model van het portfolio ontwikkelen.

Concurrentie en academische ontwikkelingen

Met de komst van studenten die steeds mondiger worden en die persoonlijke ontwikkeling naast een goede werksfeer en adequate vergoeding steeds belangrijker gaan vinden, zal de balie in toenemende mate moeten investeren in goede begeleiding van stagiaires, opdat net afgestudeerde juristen de professe van advocaat ook in de toekomst in voldoende mate blijven kiezen. De concurrenten op de arbeidsmarkt voor juristen, het bedrijfsleven, de grote internationale accountantsbureaus maar ook de overheid³, zitten intussen niet stil. In toenemende mate investeren zij in opleiding en begeleiding van hun talentvol hoger opgeleid personeel. Met andere woorden: in toenemende mate zullen afgestudeerde juristen de opleidingsmogelijkheden die een organisatie of een beroepsgroep biedt, meenemen in hun keuze voor een toekomstig werkgever of een toekomstig beroep.

In 1999 heeft de Minister van OCenW zich namens Nederland binnen de EU vastgelegd om vanaf 2002 te starten met de omvorming van het hoger onderwijs naar een Bachelor/Master-structuur, geënt op het Angelsaksische model voor hoger onderwijs. Alle hogescholen en universitei-

Toekomstige beroepsopleiding

De beroepsopleiding gaat er als volgt uit zien:

- introductie: algemene inleiding advocatuur, gedragsregels, tuchtrecht, declareren, gefinancierde rechtshulp;
- praktijkvaardigheden: o.a. onderhandelen, conflicthantering, mediation, schrijfvaardigheid, argumenteren;
- adviseren, contracten maken;
- procederen in de civiele-, strafrechtelijke-, en bestuursrechtelijke praktijk, termijnen, processtrategie, processtukken;
- procesvaardigheden: pleiten, comparitie, getuigenverhoor;
- financiële analyse: financiële aspecten van praktijkvoering.

Voordelen van rechtspraktijkjaar

- er is een jaar *full time* beschikbaar voor het opleiden van advocaten, waardoor de uitstromende studenten, dus de instromende stagiaires, beschikken over een diepere maar ook bredere aanvangkennis, doordat het curriculum veel uitgebreider is dan dat van de huidige beroepsopleiding;
- de aspirant advocaten maken kennis met vakken t.b.v. het notariaat en de zittende en staande magistratuur;
- eerstejaars-stagiaires hebben minder externe opleidingsverplichtingen en zijn dus meer beschikbaar voor de praktijk;
- voor universiteiten is opleiden *core business* waardoor zij hun kwaliteit constant zullen bewaken en waar nodig verbeteren, zeker in het licht van hun concurrentiepositie binnen de universitaire markt. Voor de advocatuur is opleiden weliswaar belangrijk, maar geen *core business*. Onze *core business* is in dit geval veel meer kwaliteitsbewaking dan opleidingsuitvoering.

ten zullen hun curricula moeten omvormen zodat zij passen binnen die Bachelor/Master-structuur. Zo wil de Universiteit van Amsterdam de nieuwe structuur uiterlijk in september 2000 op alle faculteiten hebben ingevoerd. Voor de rechtenstudie betekent dit dat er een juridische Bachelor-opleiding van drie jaar komt en daar bovenop een één- of tweejarige juridische Master-opleiding. De mogelijkheid bestaat eveneens dat universiteiten bredere Bachelor-varianten zullen aanbieden, waarin naast juridische vakken ook andere vakken, bijvoorbeeld sociologische of economische, een belangrijke plaats zullen krijgen, terwijl de Master-studie behouden blijft voor specialisatie, in dit voorbeeld het juridische vakgebied. Het is zelfs mogelijk dat varianten ontstaan waarin bijvoorbeeld een Bachelors' Social Studies gevolgd wordt door een Masters' Recht. En ook major/minor varianten⁴ zoals die in de Verenigde Staten gebruikelijk zijn behoren tot de mogelijkheden.

Elke nieuwe opleiding zal niet alleen moeten aansluiten bij de genoemde specialisatietendens in de advocatuur maar ook

bij het nieuwe academische curriculum. We zullen dus met de universiteiten moeten samenwerken om ervoor te zorgen dat de balie voldoende kwalitatief goede instroom blijft houden.

Kansen voor advocatuur

Indien op de juiste wijze aangepakt dient zich hier voor de advocatuur een kans aan! De universiteiten willen, en ik denk terecht, omwille van concurrentie- en kwaliteitsoverwegingen graag een tweejarige Master-opleiding aanbieden i.p.v. een éénjarige, zoals voorgesteld door de Minister, die de huidige studieduur niet wil verlengen. Met die wens van de universiteiten voor een tweejarige Master studie zou de totale studieduur op vijf i.p.v. op vier jaar komen. Stel nu dat de Orde, in samenwerking met door de Orde geselecteerde universiteiten, invulling kan geven aan dat tweede Master-jaar. Op deze wijze zou een deel van het curriculum van de beroepsopleiding ingebracht kunnen worden in dat tweede Master-jaar. De algemeen deken sprak in zijn rede⁵ bij de jaarvergadering in dit verband over de mogelijkheid van een 'rechts-

praktijkjaar', een *joint venture* tussen de universiteiten en advocatuur, notariaat en zittende en staande magistratuur. Inmiddels zijn contacten met universiteiten gestart om mogelijkheden en beperkingen met betrekking tot de Bachelor/Master-structuur te onderzoeken.

Behoorlijke revisie

De hiervoor geschetste veranderingen binnen de opleiding advocatuur moeten de kwaliteit van de beroepsopleiding, de voortgezette stagiaire opleiding en de permanente opleiding op een niveau brengen dat enerzijds aansluit bij de wensen van de balie en anderzijds recht doet aan ontwikkelingen in het academisch onderwijs die een herdefiniëring van het huidige curriculum noodzakelijk maken. Op korte en middellange termijn (1 tot 3 jaar) betekent dit een behoorlijke revisie van de huidige opleiding advocatuur, terwijl op langere termijn (3 jaar en meer) fundamentele veranderingen noodzakelijk lijken. Zaak daarbij is wel om het goede te behouden en veranderen om de verandering te vermijden. Of, zoals de Amerikanen het uitdrukken: *Don't fix it if it ain't broken.* n

Noten

- 1 Zie voor de visies van de betrokken plannenmakers ook *Advocatenblad* 2001-2, p. 63-66.
- 2 Beroepsopleiding ^a Fase-I; voortgezette stagiaire opleiding ^a Fase-II.
- 3 Denk bijvoorbeeld aan de opleiding voor de zittende- en staande magistratuur (SSR), maar ook aan de zojuist opgerichte Academie voor Wetgevingsjuristen.
- 4 Bij de major/minor-variant kiest de student naast een hoofdvak tevens een bijvak. Hij 'majort' dan in het hoofdvak waarin hij een 'master's degree' haalt. De minor wordt ook op de bul aangetekend.
- 5 Perceptie en werkelijkheid. Rede uitgesproken ter gelegenheid van de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten door mr. M.W. Guensberg, algemeen deken. 28 september 2001, *Advocatenblad* 2001-17, p. 646-650.